

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק
315910/15

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שטסמן – אב"ד, הרב אייל יוסף, הרב עידו שחר

המבקש: פלוני

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר אביחיל צדוק)

הנדון: בעל 'מורד' והחייב לגרש את אשתו – האם זכאי לפירות נכסי מלוג?

פסק דין

זהו תיק עתיק המתנהל בבתי הדין האזורי והגדול ובערכאות האזרחיות כחמש־עשרה שנים. ברוב העניינים שבמחלוקת כבר נתנו פסקי דין והחלטות או שהושגה הסכמה. מה שנותר הוא הדבר שעמד במוקד המחלוקת בין הצדדים במשך השנים, והוא ענין הרכוש, ליתר דיוק הדירה המשותפת, וכעת – חלוקת תמורתה. גם מחלוקת זו הצטמצמה לאחרונה, לאחר שבמצות בית הדין חולק רוב הסכום שהוחזק בנאמנות אצל כונסי הנכסים, והדין הוא על חלוקת היתרה.

הצדדים הגישו סיכומים, ותגובה של הבעל לסיכומי האישה, ותגובה של האישה לסיכומי הבעל. הסיכומים של הבעל, מספרים את כל ההיסטוריה המשפטית של הצדדים - מנקודת ראותו של הבעל כמובן, החל מפרוץ המשבר האחרון בנישואי הצדדים בחודש אב תשס"ב (תביעת הגירושין מיום כ"ג באב תשס"ב – 1.8.02), עד גירושי הצדדים ועד בכלל. האישה השיבה בקצרה ובארוכה וסיפרה את סיפורה שלה.

לאחר עיון בחומר שבתיק אפשר לומר על דרך הכלל, שהבעל טוען לקיומן של נקודות מחלוקת רבות שטרם הוכרעו, או שההכרעה אינה רלבנטית או אינה תקפה מסיבה כזו או אחרת, והאישה טוענת שכל העניינים שבמחלוקת הוכרעו ולא נותר אלא לחלק את יתרת תמורת הדירה בהתאם לפסקי הדין החלוטים שנתנו.

הגם שאנו נמצאים בישורת המשפטית האחרונה, אין מנוס מסקירה תמציתית של כלל המחלוקות שהוכרעו ושאינם, לנוכח התנהלותם של הצדדים ש'מרבית מחלוקת בעולם', תוך שימוש בחלקי דברים שנאמרו ונכתבו על ידי בתי הדין ועל ידי הצדדים עצמם במשך השנים. יוער שבחלק מהמקרים, חוסר בהירות וחוסר עקביות בפסקי הדין הם שהיוו כר נרחב לחילוקי הדעות בין הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תמצית העובדות וההליכים המשפטיים

הצדדים נישאו בשנת תשמ"ח, גרושים מיום כ"ג בכסלו תשע"ד (26.11.13) ולהם שישה ילדים – אחד קטין.

עובר לנישואיהם בשנת תשמ"ח (23.12.87) רכשו הצדדים דירה ברח' [...] בבני ברק, ושילמו תמורתה סך של 44,000 דולר. בשנת תשנ"ב התחולל משבר בנישואי הצדדים. הבעל הגיש תביעת גירושין, ובסופו של דבר, לאחר שנתיים של פירוד, חזרו הצדדים לשמונה שנים נוספות של חיים משותפים, שבמהלכן נולדו להם ארבעה ילדים נוספים. בשנת תשנ"ו (יוני 1996) מכרו הצדדים את הדירה ברח' [...] וקיבלו תמורתה סך של 129,000 דולר, ורכשו דירה ברח' [...] בבני ברק ושילמו תמורתה סך של 242,000 דולר (215,000 דולר עבור הדירה ועוד 27,000 דולר עבור הריהוט שבדירה).

בשנת תש"ס (יוני 2000) הגישה האישה תביעה לשלום בית ערוכה בכתב ידה. עיון בתיק הסרוק מלמד שלא התקיים דיון בתביעה, והתיק נסגר.

בחודש אב תשס"ב (21.7.02) האישה עזבה את הדירה עם ארבעת הילדים הקטנים. ובחודש אלול תשס"ב שכרה האישה דירה עבורה ועבור הילדים. הילדים היו בחזקת האם עד חודש יוני 2004, אז חזרו לחזקת האב שבאותה עת התגורר בבית הצדדים.

ביום כ"ג באב תשס"ב (1.8.02) הגיש הבעל תביעה לגירושין ובכרוך לה ענייני הרכוש, מזונות אישה וילדים, והחזקת הילדים. האישה הגישה תביעה למזונות אישה וילדים, והחזקת ילדים.

בבית הדין האזורי התקיימו דיונים בימים: כ"א באלול תשס"ב (29.8.02); ל' בתשרי תשס"ג (6.10.02); א' במרחשוון תשס"ג (7.10.02); כ"ח במרחשוון תשס"ג (3.11.02); י"א בטבת תשס"ג (16.2.02); י"ג בשבט תשס"ג (16.1.03); ט"ז באדר א' תשס"ג (18.02.03); כ"ג באדר ב' תשס"ג (27.03.03); י"ב בסיוון תשס"ג (12.6.03); כ"א באלול תשס"ג (18.09.03); כ"ד באלול תשס"ד (7.9.04); כ"ג באדר תשע"ד (23.2.14); ד' בתמוז תשע"ד (02.7.14); ז' בכסלו תשע"ז (07.12.16).

בבית הדין הגדול התקיימו דיונים בימים: כ"ו בטבת תשס"ד (20.1.04); י"ט בכסלו תשס"ו (20.12.05).

בימים: י"ג בשבט תשס"ג (16.1.03); ג' במרחשוון תשס"ד (29.10.03), ניתנו פסקי דין בעניין מזונות האישה והילדים. מסקנת פסקי הדין בתמצית: בשלב זה לא ינתן פסק דין למזונות אישה; הבעל ישלם עבור מזונות ומדור כל אחד מהילדים שברשות האישה, סך של 700 ש"ח בקירוב, שממנו תקוזז קצבת הילדים שמקבלת האישה.

ביום ו' באב תשס"ג (4.8.03) ניתן פסק דין בעניין הרכוש. מסקנת פסק הדין בתמצית: לא התקיים שיתוף בין הצדדים; הרישום על שם שני הצדדים בשווה נעשה לצורך נטילת משכנתה; הדירה תחולק לפי השקעה; השקעת הבעל ממקורות עצמיים ומהלוואת משכנתה והלוואות פרטיות היא שבעים אחוזים, והשקעת האישה ממקורות עצמיים והלוואת משכנתה היא שלושים אחוזים; הבעל אינו זכאי להחזר עבור ההשקעות שהשקיע בדירה. בפסק הדין יש השלמה בעניין מזונות הילדים.

האישה ערערה על פסקי הדין, וביום כ"ח באייר תשס"ד (19.5.04) ניתן פסק דין בערעור. מסקנת פסק הדין בתמצית: המזונות שנפסקו לילדים אינם מספיקים ויש להוסיף עליהם; הבעל ישלם לאישה בנוסף לקצבת הביטוח הלאומי (מובן מפסק הדין – בנוסף לקצבה של שישה ילדים. ראה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם פרוטוקול הדיון מיום כ"ו טבת תשס"ד – 20.1.04 שורה 45) סך של 2000 ש"ח לחודש; בעניין הרכוש, יינתן פסק דין בערעור לאחר שבית הדין האזורי יפסוק בעניין הגירושין והכתובה.

ביום כ"ט בתשרי תשס"ה (14.10.04) וביום כ' במרחשוון תשס"ה (4.11.04) ניתנו בבית הדין האזורי החלטות בתביעת האישה לחייב את הבעל לשלם לה עבור השימוש שהוא עושה בחלקה. בית הדין החליט, שהחל מחודש ספטמבר 2004, ישלם הבעל סך של ארבע מאות דולר עבור השימוש בחלקה של האישה בדירה. מנימוקי בית הדין נראה שהבעל חויב לשלם משני טעמים נפרדים: עבור השימוש שהוא עושה בחלקה של האישה ועבור מדורה של האישה. להלן נרחיב בעניין זה.

ביום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) ניתן פסק דין בעניין הגירושין והכתובה. מסקנת פסק הדין בתמצית:

(א) האישה רוצה בשלום בית והבעל בגירושין, הבעל אשם במצבה של האישה, לפיכך יש לדחות את תביעת הגירושין של הבעל.

(ב) הואיל ואין סיכוי שהבעל יסכים לקבל את אשתו בחזרה לניסיון של שלום בית, יש להורות על פירוק שיתוף בדירה וגירושין.

(ג) הדירה בבעלות שני הצדדים בשווה. במשך שישים יום יהיה הבעל רשאי לרכוש את חלקה של האישה בדירה או למכרה לצד ג' בכוחות עצמו לפי שווי שיקבע על פי הערכת שמאי מוסמך. אם לא יצליח בכך, ימונה בא כוח האישה ביום כ"ז באב תשס"ה (1.9.05) כונס נכסים על דירה, הדירה תימכר למרבה במחיר ומתמורתה יחזירו הצדדים את המשכנתא.

(ד) מחלקו של הבעל בתמורת הדירה תקבל האישה את כתובתה במלואה, ואת דמי השימוש שנפסקו לה והוצאות מדור בסך של ארבע מאות ושלושים ש"ח החל ביום כ"ח בסיוון תשס"ד (17.6.04) ועד מכירת הדירה.

(ה) אם תימכר הדירה לפני מינוי כונס הנכסים, יתגרשו הצדדים מיד עם חתימת הסכם המכר; אם הדירה לא תימכר לפני מינוי כונס הנכסים, יפתחו הצדדים תיק סידור גט עם מינויו, ויתגרשו לאלתר.

ביום כ' במרחשוון תשס"ו (22.11.05) ניתן לבקשת בא כוח האישה – כונס הנכסים, צו לפינוי הבעל מבית הצדדים.

הבעל ערער על פסק הדין. ביום י"ב בכסלו תשס"ו (13.12.05) בית הדין הגדול עיכב את ביצוע פסק הדין. ביום כ"ג שבט תשס"ו (21.2.06) ניתן פסק דין בערעור. בית הדין הגדול אימץ את מסקנות בית הדין האזורי במישור העובדתי והמשפטי, ודחה את הערעור.

ביום ז' באדר תשס"ו (7.3.06) הגיש הבעל בקשה שבית הדין הגדול יבהיר את פסק הדין בעניינים הבאים: מכירת הדירה באופן עצמאי או בכינוס; תשלום דמי שימוש בחלקה של האישה והוצאות מדורה לאחר שהבעל יעזוב את דירת הצדדים; חובות שהבעל נטל לצורך רכישת הדירה; קביעת מועד לסידור גט. האישה הגיבה לבקשה. וביום ד' בניסן תשס"ו (2.4.06) החליט בית הדין הגדול (הגר"ש דיכובסקי) בזו הלשון:

לאחר עיון בבקשה ותגובה הגענו למסקנה שהדרך הנאותה למכירת הדירה היא באמצעות מינוי כונסי נכסים. אנו לא מוצאים סיבה מדוע לא ימונו באי כוח הצדדים לכונסי נכסים. יחד עם זאת, אם באי כוח הצדדים לא ישתפו פעולה ימונה כונס נכסים חיצוני. נושא החובות הרובצים על הדירה –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לטענת המבקש – ידון על ידינו לאחר שהדירה תימכר. סידור הגט יעשה במועד קרוב ככל האפשר שיקבע על ידי בית הדין האזורי.

אין בהחלטה התייחסות לבקשת הבעל בעניין דמי השימוש.

ההליכים בענייני הרכוש והגירושין התקדמו – והתעכבו, במקביל.

בעניין הרכוש: ביום כ"ח בשבט תשס"ו (26.2.06) עזב הבעל את הדירה. ביום י"ג באייר תשס"ו (11.5.06) החליט בית הדין הגדול, בשלושה, למנות את באי כוח הצדדים (דאז): טו"ר קלמן זילבר וטו"ר משה מיטלמן לכונסי נכסים. הליכי הכינוס התמשכו זמן רב (הסבר להתמשכות ההליכים – ראה דו"ח כונסי הנכסים שהוגש לבית הדין ביום 13.3.14 – להלן: הדו"ח, ופרוטוקול מיום ד' בתמוז תשע"ד – 2.7.14). בחודש אפריל 2007 בהסכמת טו"ר מיטלמן, החליט בית הדין הגדול למנות את עו"ד רוני פאלוך לכונס נכסים במקומו. הסכם מכר נחתם ביום ט"ו באלול תשס"ז (29.8.07). לבקשת כונסי הנכסים החליט בית הדין הגדול ביום כ"ז באלול תשס"ז (10.9.07) להסמיך את בית הדין האזורי לאשר את הסכם המכר. החלטות בעניינם של המכר, של שחר טרחת כונסי הנכסים ושל הוצאות שונות ניתנו בבית הדין האזורי בימים: כ"ח בתשרי תשס"ח (10.10.07); י"ט בכסלו תשס"ח (29.11.07); ז' באדר א' תשס"ח (13.2.08); ט"ז באייר תשס"ח (13.10.09); י"ב בתמוז תשס"ח (15.7.08); ט"ז באייר תשס"ט (10.5.09); כ"ה תשרי תש"ע (10.10.09).

בעניין הגירושין: בהתאם לפסקי הדין שניתנו בבתי הדין האזורי והגדול, הגיש הבעל ביום כ"ד באייר תשס"ו (22.5.06) בקשה לסידור גט. נקבע מועד ליום ג' בסיוון תשס"ו (30.5.06). הבעל הופיע, האישה לא הופיעה. בית הדין התקשר אל האישה, והאישה ניתקה את השיחה. הבעל ביקש שנוכח סירובה של האישה לקבל גט יינתן לו היתר נישואין. בית הדין דגיטין הפנה אותו להגיש את הבקשה בבית הדין המשפטי. ביום כ"ב בסיוון תשס"ו (18.6.06) החליט בית הדין לדחות את הבקשה, וקבע שהצדדים יתגרשו לאחר מכירת הדירה.

מיום שניתנה החלטה זו ובמשך כמה שנים לא פנו הצדדים לבית הדין, כאילו 'התאדו'. כל הפעילות התרכזה בבקשות של כונסי הנכסים בתיק הרכוש. ביום י"ב אייר תשע"א (12.5.11) החליט בית הדין בהרכבו דאז (בראשות האב"ד – הרב דומב) להעביר את הטיפול בתיק לראש אבות בתי הדין, נוכח שינוי בהרכב בית הדין וכניסתו של דיין שהוא בן משפחה של האישה. ביום ח' בטבת תשע"ב (3.1.12) הוחלט לסגור את התיק מחוסר פעילות.

הבעל 'התעורר לחיים' ביום י"א בכסלו תשע"ד (14.11.13) והגיש בקשה לסידור גט. נקבע מועד ליום כ"ג בכסלו תשע"ד (26.11.13). הצדדים הופיעו והתגרשו. על פי פרוטוקול הדיון שאל הדיין מסדר הגט (הגר"י מרווה) את הצדדים: "ומה לגבי ההסדר הכספי?" והצדדים השיבו: "יסודר לפי פסק הדין." אם האישה הוסיפה שלפי הידוע לה מטו"ר קורניצר (ככל הנראה זו טעות, והכוונה לטו"ר זילבר) הכסף של האישה "ממתין לה" אצל.

ההליכים המשפטיים התחדשו ביום כ"ג בטבת תשע"ד (26.12.13), בעת שהבעל הגיש בקשה לעכב את חלוקת תמורת הדירה. התקיים דיון ביום כ"ג באדר א' תשע"ד (23.2.14) במעמד הצדדים ובאי כוחם, ובהיעדרו של כונס הנכסים עו"ד פאלוך. בדיון הוסכם שיוגש דו"ח של כונסי הנכסים בתוך עשרים יום. ואכן ביום י"א באדר ב' תשע"ד (13.3.14) הגישו כונסי הנכסים את הדו"ח לבית הדין. אסמכתאות לדו"ח צורפו ביום י"ג באייר תשע"ד (13.5.14) במצוות בית הדין. מן הדו"ח אנו למדים שלמעט הוצאות שונות ששילם עו"ד פאלוך, לפי טענתו, כל החובות הרובצים על הדירה – לרבות חובות לרשויות, שחר טרחת כונסי נכסים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומשכנתה – שולמו. המשכנתה נפרעה עובר למכירת הדירה ביום י' בכסלו תשס"ח (20.11.07). במועד הפירעון עמדה היתרה לסילוק על סך של 15,825 ש"ח. היתרה בחשבון הכינוס בבנק נכון ליום ט' באדר ב' תשע"ד (11.3.14) עמדה על סך של 746,700 ש"ח.

לאחר הגשת הדו"ח והאסמכתאות התקיים דיון נוסף ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) במעמד הצדדים ובאי כוחם (דאז) – ב"כ הבעל עו"ד וייס, ב"כ האישה טו"ר זילבר ועו"ד פאלוך. לאחר דיון ארוך החליט בית הדין שהצדדים יגישו לבית הדין הגדול בקשה להבהיר אם לפי החלטת כבוד הגר"ש דיכובסקי מיום ד' בניסן תשס"ו (2.4.06) יש לקיים דיון בעניין החובות, והיכן. ביום ב' במרחשוון תשע"ה (26.10.14) ניתנה החלטת בית הדין הגדול (כבוד הגר"צ אלגרבל) ובה הבהרה שהדיון בעניין החובות יתקיים בבית הדין האזורי. ביום ט"ז בכסלו תשע"ה (8.12.14) הפסיק הבעל את ייצוגו על ידי עו"ד וייס. נקבעו כמה מועדים שכולם נדחו מסיבות שונות.

בינתיים ניהל הבעל מאבק משפטי נגד האישה בבית המשפט בשתי תביעות נפרדות: תביעה לביטול הסכם מכר הדירה (ת"א 14-07-55507), ותביעה לפי פקודת הנזיקין והחובה לקיים הוראה חקוקה, לחייב את האישה לשפות את הבעל בגין הנזקים שנגרמו לו מחמת סירובה של האישה לקבל את גיטה (תמ"ש 14-09-42462). שתי התביעות נדחו ביום כ"ז בסיוון תשע"ה (14.6.15) וביום י"ט באב תשע"ה (4.8.16) בהתאמה, והבעל חויב בהוצאות משפט כבדות.

ביום ז' בכסלו תשע"ז (7.12.16) התקיים דיון בבית הדין בהרכב מלא. הצדדים שבו על עיקרי טענותיהם, ובית הדין החליט על דעת הצדדים שיוגשו סיכומים בתיק.

הנושאים העולים לדיון

סיכומי הצדדים מתפרשים על פני מאות עמודים – לא כולל נספחים. הצדדים נוגעים בכל הנקודות שאי פעם עלו על שלחנו של בית הדין, ומתכתשים על כל תג. ניכר מהחומר הרב שלצדדים ציפיות שונות מההליך שמתקיים לפנינו. בעוד הבעל נתלה בדברים שנאמרו בדיון שהתקיים ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) שמהם ניתן להבין שדעת בית הדין היא שדיון בעניין החובות יחייב קיום דיון מחודש בכל העניינים, ובכלל זה בקביעות עובדתיות שלהם נפקות לעניין הכתובה, האישה נאחזת בדברים אחרים שנאמרו בדיון שמהם ניתן להבין את ההפך. האמת המשפטית פשוטה: לאחר שנתנו פסקי דין חלוטים על בית הדין לפרש את פסקי הדין ולתת בהם טעם המקיים אותם ולהיצמד לאמור בהם, אלא אם כן התקיימו התנאים שנקבעו בתקנה קכ"ח וקכ"ט לתקנות הדיון, לביטול או שינוי פסקי דין והחלטות.

להלן נסקור את הנושאים שעלו על שלחנו של בית הדין – שלהם נפקא מינה לעניין הרכוש, ונקבע במסמרות אלו עניינים הוכרעו ואלו לא, ובהם נכריע.

א. מדור ומזונות אישה

בפסקי הדין ובהחלטות שניתנו בבית הדין האזורי בימים: כ"ט בתשרי תשס"ה (14.10.04); כ' במרחשוון תשס"ה (4.11.04) וכ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05), נקבע שהאישה זכאית לכתובה ולזכויות מכוח אישות. בפועל הבעל חויב לשלם עבור מדור האישה והוצאות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מדורה – תשלום חשבונות וכדו', ולא עבור מזונותיה. כמו כן חויב הבעל לשלם דמי שימוש עבור השימוש שהוא עושה בחלקה של האישה בדירה.

אי אפשר להבין מפסקי הדין וההחלטות, מדוע בית הדין הבדיל בין מזונות למדור והוצאות מדור, ומדוע חייב את הבעל במדור והוצאות מדור רק מיום כ"ח בסיוון תשס"ד (17.6.04), על אף שהאישה תבעה מזונות ומדור מהדיונים הראשונים (ראה פרוטוקולי הדיונים: מיום כ"א אלול תשס"ב (29.8.02) שורה 18 ומיום ל' בתשרי תשס"ג – 6.10.02 שורה 20). כמו כן לא ברור מדוע בית הדין קבע בפסק הדין מיום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) שהבעל ישלם לאישה עבור מדור והוצאות מדור עד יום מכירת הדירה. שכפי האמור לעיל, הסכום של ארבע מאות דולר שחויב הבעל לשלם הוא גם עבור סעיף מדור, והסכום של ארבע מאות ושלושים ש"ח הוא עבור הוצאות מדור, ומדוע חויב זה נפסק עם מכירת הדירה קודם סידור הגט.

מעיון בפרוטוקולים ובהחלטות עולה שבשנות ההתדיינות הראשונות, דעת חברי בית הדין האזורי הייתה, ששני הצדדים חפצים בגירושין, ומה שמעכב את הגירושין הם ענייני המזונות והרכוש. נציין שבדיונים הראשונים הבעל תבע גירושין והאישה ובא כוח אמרו כמה פעמים – ובכל פעם בסגנון אחר – שהאישה רוצה שלום בית, ותוך כדי דיבור אמרו שאם תקבל הצעה כספית הוגנת תסכים להתגרש. בתיק יש גם תביעה שהגישה האישה בתחילת שנת 2003, לפירוק שיתוף בדירת הצדדים ובמטלטלין – תביעה שבדרך כלל מלמדת על החלטה נחושה להתגרש. בסוף הדיון מיום ל' בתשרי תשס"ג (6.10.10) בית הדין אף הורה לצדדים להכין הסכם על בסיס ההבנות שבפרוטוקול הדיון שלפיהן הצדדים יתגרשו ביום המחרת, הבעל ישלם עבור מזונות ארבעת הילדים שבחזקת האישה סך של שלושת אלפים ש"ח לחודש, תמורת הדירה תחולק שווה בשווה לאחר פירעון המשכנתא. עניין הכתובה והחובות של הבעל לא נכללו בהבנות. לבסוף לא הושג הסכם. גם בדיון שהתקיים ביום כ"ח במרחשוון תשס"ג (3.11.02) בפני ראש אבות בתי הדין בתל אביב (כתוארו אז) הגר"נ בן שמעון שליט"א, לא הייתה מחלוקת בעניין הגירושין, וכמעט שלא הייתה מחלוקת בעניין הרכוש, גם עניין הכתובה לא עלה, רק עניין מזונות הילדים. בדיונים שהתקיימו בימים י"א בטבת תשס"ג (16.12.02); י"ג בשבט תשס"ג (16.1.03); ט"ז באדר א' תשס"ג (18.2.03); כ"ג באדר ב' תשס"ג (27.3.03); י"ב סיון תשס"ג (12.6.03) הצדדים עברו למסלול המשפטי, וטענו בעניין הרכוש והמזונות. התקיימו חקירות והתקבלו עדויות. ואולם דעת בית הדין בעניין הגירושין לא השתנתה, כפי שאפשר להתרשם מפרוטוקול הדיון (מיום י"ב בסיוון תשס"ג – 12.6.03 שורה 16). בסוף אותו דיון בית הדין אף קבע הסדר שלפיו פסק הדין ייכתב, יסודר גט, ופסק הדין יימסר לצדדים.

ואכן, בפסק הדין מיום ו' באב תשס"ג (4.8.03), אין זכר לעניין הגירושין, ככל הנראה מן הטעם שבית הדין סמך על ההסדר שנקבע.

גם עניין הכתובה לא הוזכר בפסק הדין, על אף שהוזכר בדיון מיום י"ב בסיוון תשס"ג (12.6.03), ככל הנראה מאותו הטעם, שהובן ששני הצדדים מעוניינים בגירושין. נציין גם לדברי בית הדין בדיון מיום כ"א באלול תשס"ג (18.9.03) שאמר לאישה שההסדר נעשה על דעתה, והיא חזרה בה מההסכם וסירבה להתגרש. האישה הכחישה. בעניין זה, ראה גם את הודעת הבעל לבית הדין מיום ל' בתשרי תשס"ד (27.10.03) שבה קבל הבעל על כך שהאישה חזרה בה מהסכמתה לגירושין.

השינוי בעמדת בית הדין בא לאחר הערעור והחלטת בית הדין הגדול ובעקבות הדיון שהתקיים ביום כ"ג באלול תשס"ד (7.9.04) בתביעת הגירושין של הבעל ובתביעת הכתובה של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה, דיון שבו בירר בית הדין לעומק את נסיבות הפירוד, ומהבירור עלה שדברי האישה על שלום בית לא נאמרו מהשפה ולחוץ, ואלמלא מעשיו הקשים של הבעל, הייתה האישה רוצה עדיין בבעלה. בהמשך לאותו דיון נתנו פסקי הדין המחייבים את הבעל במדור ובהוצאות מדור, ולא ניתן פסק דין בעניין מזונות האישה. טעם הדבר נמצא בפרוטוקול הדיון הנ"ל (עמוד 5) שבו אמרה האישה כי היא אינה עומדת על תביעת מזונות העבר מפני שלפי פסיקת בית הדין הגדול חויב הבעל לשלם לה החל מיום ג' במרחשוון תשס"ד (29.10.03) ועד חודש יוני 2004 – עת הילדים עברו לחזקת הבעל – בנוסף לקצבת הילדים סך של אלפיים ש"ח שהספיקו גם לצרכיה, והחל מחודש אוגוסט 2004 משולמת לה קצבת נכות אישית בסך של 3596 ש"ח.

בעניין המדור והוצאות המדור: בית הדין חייב את הבעל רק מחודש ספטמבר 2004, ואחר כך בפסק הדין מיום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) הקדים את מועד החיוב ליום כ"ח בסיוון תשס"ד (17.6.04). בערעור שנשמע ביום י"ט בכסלו תשס"ו (20.12.05) התיר בית הדין הגדול לבעל לטעון רק בעניין הקדמת מועד החיוב. הבעל טען על גוף החיוב במדור והוצאות מדור, ולא נשמעה מפיו טענה עניינית על השינוי במועד החיוב. בסופו של דבר נדחה הערעור בלי שיינתן טעם מדוע הוקדם מועד החיוב, ומדוע הוקדם עד מועד זה דווקא, ולא למפרע – מתחילת ההליכים, עת תבעה האישה את דמי המדור והוצאות המדור.

מעיון בתיק עולה שביום כ"ח בסיוון תשס"ד (17.6.04) פנתה האישה לבית הדין הגדול בבקשה שהבעל ימשיך לשלם את הסך שבית הדין הגדול פסק עבור מזונות הילדים – אלפיים ש"ח לחודש, עבור מדורה. בהמשך פנתה האישה לבית הדין האזורי, וזה נעתר לבקשה לחייב את הבעל במחצית שווי השימוש בדירה. בהמשך נימק בית הדין שחייב את הבעל גם עבור מדורה של האישה, ועל כך להלן. מכל מקום מתברר שהאישה סברה וקיבלה שהתוספת לקצבת הילדים שנפסקה על ידי בית הדין הגדול תשמש גם עבור מדורה, ורק כשהילדים עבור לבעל והתשלום עמד להיפסק, תבעה האישה דמי מדור.

יש להעיר שהחלטות בית הדין האזורי מיום כ"ט בתשרי תשס"ה (14.10.04) ומיום כ' במרחשוון תשס"ה (4.11.04) אינן ברורות כלל ועיקר. בית הדין חייב את הבעל לשלם לאישה מחצית מהשווי המוערך של השימוש בדירת הצדדים, משני טעמים: משום שהבעל עושה שימוש בחלקה של האישה בדירה, ומשום שהבעל חייב במדורה. לכאורה משני הטעמים הללו יש לחייב את הבעל ביותר ממחצית דמי השימוש: מחצית עבור השימוש שהבעל והילדים הסמוכים על שולחנו עושים בחלקה של האישה בדירה (עיין פסקי דין רבניים חלק ד עמוד 182), מלבד מה שעל הבעל לשלם עבור מדורה.

והנה בזמן שבית הדין כתב את הנימוקים לחיוב הבעל בדמי שימוש היה פסק הדין של בית הדין האזורי שבו נקבע שחלקה של האישה בדירה עומד על שלושים אחוזים תלוי ועומד בערעור בבית הדין הגדול. בהחלטתו מיום כ' במרחשוון תשס"ה (4.11.04) כתב בית הדין שניתן משקל לדעת בית הדין הגדול (הגר"ש דיכובסקי) בפסק הדין מיום כ"ח באייר תשס"ד (19.5.04) שמחצית הדירה שייכת לאישה, וכן לכך שהבעל חייב במדורה של האישה (יש בלשון ההחלטה משמעות שעבור סעיף המדור האישה זכאית למחצית דמי השימוש בדירה, ואולם אין בכך כל טעם, לאור העובדה שהאישה התגוררה בדירת הצדדים עם שבע נפשות נוספות). נראה שפסיקתו הצפויה של בית הדין הגדול וזכותה של האישה למדור, הם שני נימוקים חלופיים לחייב את הבעל בעשרים האחוזים הנוספים.

אם כך הם פני הדברים, לפי מסקנת בית הדין האזורי בפסק הדין הסופי מיום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) שמחצית הדירה שייכת לאישה, היה על בית הדין לחייב את הבעל בנוסף עבור

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מדורה של האישה. מטעם שלא התברר בפסקי הדין ובהחלטות הותיר בית הדין את החיוב על כנו (נימוק אפשרי להחלטת בית הדין, עיין להלן). מה שכן נהיר וברור שבפסק הדין הסופי בית הדין לא חזר בו מהחלטתו לחייב את הבעל לשלם לאישה את זכויותיה מכוח הנישואין, והראיה שבית הדין הותיר על כנו את החיוב של הבעל בהוצאות המדור של האישה. גם פסק הדין של בית הדין הגדול מיום כ"ג בשבט תשס"ו (21.2.06) מלמד שהאישה נותרה בזכויותיה. והואיל ולא היה שום שינוי נסיבות בזמן שחלף בין ההחלטה לחייב את הבעל במחצית דמי שכירות עד לפסק הדין הסופי, יש להניח שחיובו של הבעל בדמי מדור נותר על כנו. והגם שאין בידנו להגדיל את החיוב לאחר שפסק הדין בעניין זה היה לחלוט, יש בידנו לקבוע שהחיוב של הבעל במחצית דמי שכירות הדירה, הוא גם עבור דמי המדור, כפי שנראה מהחלטת בית הדין האזורי הנ"ל, ויש לכך נפקות כמו שנראה להלן.

והנה המועד שנקבע לסיום החיוב בדמי מדור ובהוצאות מדור, אף הוא אינו מנומק כראוי: בית הדין קבע בפסק הדין מיום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) שהבעל ישלם לאישה עבור השימוש בחלקה, ועבור דמי מדור והוצאות מדור עד מכירת הדירה. בפועל מכירת הדירה התעכבה, והגירושין התעכבו עוד יותר. עקב כך טענה האישה שאלמלא היה זה פסק דין חלוט, הייתה שורת הדין לחייב את הבעל בדמי מדור והוצאות מדור עד הגירושין בפועל. הבעל מאידך גיסא טען שאין לחייבו בדמי שימוש לאחר שעזב את הדירה המשותפת. הפרשנות הנכונה של פסק הדין היא שבית הדין הניח שהצדדים יתגרשו מיד עם מכירת הדירה, ולמצער עם תחילת הליכי הכינוס – שבית הדין לא צפה שימשכו זמן רב כל כך. העיכובים הרבים שאירעו לבסוף לא הובאו בחשבון מלכתחילה, ולא למצב כזה התכוון בית הדין בפסיקתו. בנסיבות שנוצרו נראה שיש להניח למסקנת פסק הדין ולהיצמד לנימוקים שנכתבו בגוף פסק הדין שלפיהם הבעל חייב במדורה ובהוצאות מדורה של האישה עד הגירושין בפועל, וחיוב הבעל בדמי שימוש ייפסק במועד עזיבתו את בית הצדדים.

דרך אחרת לבאר את מסקנת פסק הדין היא שבית הדין לא הגביל את חיובי הבעל עד מכירת הדירה, אלא שבמסגרת ההוראות שבית הדין נתן לכונס הנכסים, קבע בית הדין – שסבר שהמצב שהיה באותה עת יימשך עד הגירושין – שיש לקזז מחלקו של הבעל בדירה את החיובים שיצברו לזכותה של האישה ולחובתו של הבעל עד מועד המכירה.

לפי דרכנו, יש להגביל את תקופת החיוב בדמי שימוש עד לחודש פברואר 2006 ועד בכלל' (הבעל עזב את הדירה ביום 26.2.06), ולהאריך את תקופת החיוב בדמי מדור ובהוצאות מדור עד הגירושין בפועל.

אך יש כאן כמה נקודות עיון:

1. פסיקת בתי הדין שעל הצדדים להתגרש

בתי הדין האזורי והגדול פסקו שעל הצדדים להתגרש. בית הדין האזורי בפסק הדין מיום כ"ב סיון תשס"ה (29.06.05) קבע שהצדדים יתגרשו עם מכירת הדירה או מינוי כונס הנכסים – המוקדם מבין השניים. בית הדין הגדול בפסק הדין מיום כ"ג בשבט תשס"ו (21.2.06) נמנע אף מהתניה הזו וקבע שעל הצדדים להתגרש, ובהחלטה מאוחרת יותר מיום ד' בניסן תשס"ו (2.4.06) קבע שהצדדים יתגרשו במועד הראשון שיקבע בית הדין האזורי. בית הדין האזורי עצמו קבע בהחלטה מיום כ"ב בסיוון תשס"ו (18.6.06) שהצדדים יתגרשו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאחר מכירת הדירה. מכל מקום, מהיום שבו נמכרה הדירה, אין כל סיבה בדין שהצדדים לא יתגרשו.

אף על פי כן, דעת בית הדין היא שהאישה לא הפסידה את זכותה למדור מכוח האישות עד הגירושין בפועל: בתי הדין פסקו שעל הצדדים להתגרש מן הטעם שבנסיבות שנוצרו אין עוד סיכוי לשלום בית, ובה בעת קבעו שתביעת שלום הבית של האישה כנה, והבעל הוא זה שאשם בהרס הנישואין. בנסיבות אלו אין כל עילה שהאישה תפסיד את זכותה למדור לאחר המועד שנקבע לגירושין. העובדה שהאישה הסכימה לגירושין במהלך מרבית הדיונים בבתי הדין האזורי והגדול, כשלעצמה, אינה עילה להפסיד את מדורה כשם שאינה עילה להפסיד את כתובתה.

2. זכות הבעל בפירות נכסי האישה

הבעל טען טענה נוספת שהשימוש בחלקה של האישה מגיע לו לפי דין תורה מדין פירות נכסי מלוג. טענה זו אינה חדשה ועלתה בכתבי הטענות של הבעל בעבר (ראה בקשת הבעל מראש אבות בתי הדין בתל אביב [כתוארו אז] הגר"נ בן שמעון, מיום י"ב במרחשוון תשס"ד). הואיל וכך, מדובר בטענה שנשמעה ונדחתה בבתי הדין האזורי והגדול, ואין הבעל רשאי לשוב ולהעלותה. למעשה, גם הבעל מודה בכך בסעיף 20 לתשובה לסיכומי האישה, וטוען שלו טענות חדשות שבגינן ייפטר מתשלום דמי שימוש לאישה. בטענות אלו נעסוק בהמשך.

ואולם בתי הדין האזורי והגדול לא התייחסו כלל לטענה זו, ולמען לא יהיו פסקי בתי הדין כספר חתום, נעיין אנו בסוגיה זו.

כבר בפתח הדברים נאמר שטענה זו מוגבלת לחלק שנרכש על ידי מקורות עצמיים וחיצוניים של האישה, ולא לחלק שהבעל רשם על שמה. כלומר: שלושים אחוזים מהדירה, שלפי פסיקת בית הדין האזורי נרכשו ממקורות עצמיים של האישה ומחלקה בהלוואת המשכנתה, הם נכסי מלוג שלכאורה יש לבעל זכות לאכול את פירותיהם. עשרים האחוזים הנוספים, שבתי הדין פסקו ששייכים לאישה מפני שהבעל רשם על שמה על אף שנרכשו ממקורותיו, אינם נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם, וכמו שפסק מרן השולחן ערוך (אבן העזר סימן פה סעיף ז).

והואיל והחלטת בית הדין לחייב את הבעל בדמי מדור מבוססת על שני טעמים, אפשר בהחלט להניח שהבעל חויב בדמי שימוש עבור החלק שאין לו בו זכות אכילת פירות, ועבור החלק שיש לו בו זכות אכילת פירות, לא חויב הבעל לשלם דמי שימוש אלא דמי מדור עבור האישה.

אלא שקצת דוחק להעמיס בהחלטות בית הדין האזורי חילוק שכזה, ונראה יותר שדעת בית הדין הייתה שהבעל כלל אינו זכאי לאכול פירות מנכסי אשתו. ויש לדון בטעם הדבר כדלהלן.

בטרם נתייחס לטענה לגופה נקדים ונאמר שבדיונים שהתקיימו עד שניתן פסק הדין הראשון ביום ו' באב תשס"ג (04.08.03) טענו הצדדים את טענותיהם ותבעו את המגיע להם בענייני הרכוש לפי דין תורה. בדיון שהתקיים ביום י"ג שבט תשס"ג (16.1.03) אמרה האישה מפורשות שרצונה שבית הדין ידון לפי ההלכה הפסוקה (ראה בפרוטוקול – עמוד 3 שורה 13). רק בדיון שהתקיים ביום כ"א באלול תשס"ג (18.09.03) אמרה האישה שהיא תובעת את זכויותיה "לפי החוק וההלכה". הואיל וכך, ובהתאם לסעיף 13 (ב) לחוק יחסי ממון, אין מניעה משפטית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שבית הדין ידון בענייני הרכוש לפי דין תורה וכפי שאכן נעשה. הנימוקים המשפטיים שניתנו בפסק הדין הנ"ל, נועדו בעיקר כדי להוציא מליבם של משפטנים.

והנה בנסיבות מקרה זה שהאישה עזבה את בית בעלה בגלל יחסו הקשה אליה, והבעל מסרב לקבלה בחזרה, אפשר בהחלט להניח שלו הייתה האישה תובעת גירושין, היה בית הדין מקבל את התביעה ומחייב את הבעל לתת גט לאישה – עיין בשו"ת הרשב"א (סימן תרצג) וברמ"א (אבן העזר סימן קנד סעיף ג). ובבעל שחויב לגרש את אשתו ומסרב כתב הבית יוסף באבן העזר (סימנים קלד וקנד) בשם הרמב"ן (כתובות סג ע"ב) והרשב"א (בתשובה סימן אלף קצב), בשם 'מצאתי כתוב' בשם רבנו ברוך ובשם המרדכי (כתובות סימן קצד) וכן פסק הרמ"א (אבן העזר שם סעיף כא) שבית הדין גובה מהבעל את הכתובה לאלתר. ועיין פסקי דין רבניים (חלק א עמוד 216), פסק דין מבית הדין בתל אביב בהרכב הדיינים הגאונים: הרב א' גולדשמידט; הרב ש' ש' קרליץ; הרב י' בבליקי, שכן הסכמת האחרונים, וכן עיקר. ועוד עיין בפסק הדין שם שגביית הכתובה אינה שוללת את זכותה של האישה למזונות ומדור ולשאר הזכויות שמכוח האישות. ועיין בבית מאיר (סימן קנד סעיף קטן ב בסופו, הובא בפתחי תשובה אבן העזר סימן קנד סעיף קטן ד) שיש משמעות מדבריו דאין לגבות כתובה ונדוניא בהדי חוב מזונות. ואין כאן מקום להאריך.

ובטעם דין זה, כתב המרדכי (שם):

כתב הר"ם ז"ל כל היכא דקתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין אותו אלא בראיה ברורה מכל מקום נפיק ממונא מיניה כאן דכיון דחייבוהו חכמים להוציא ולתת כתובה אם לא הרשינו לכוף להוציא [ד]אם היינו כופים הווי ליה מעושה שלא כדין מכל מקום כתובה מאי טעמא לא נפיק מיניה כיון דחייבוהו חכמים בממון זה לתת לה הלכך מפקינן מיניה כתובה ויהבינן לה מנה ומאתים ונדוניא דהנעלת ליה.

וכן כתב הר"ן (כתובות לו ע"א מדפי הרי"ף):

[...] ומפרקינן שמענו שמוציא שמענו שכופין כלומר התם לא תנינן אלא שמוציא והיינו שכופין ליתן כתובה ומבקשין על הגט אבל אין כופין על הגט ומהא שמעינן דכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה לא משמע כפייה בגט אלא בכתובה אי לאו דמפרשא מילתא בהדיא וכדאמרינן לעיל עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון.

וכן פסק הרמ"א (שם) שבית הדין גובה מהבעל גם את נכסי צאן הברזל של האישה.

ובפתחי תשובה (אבן העזר שם ס"ק לג) כתב שרבי עקיבא איגר מציין למה שכתב השלטי

גיבורים (בכא מציעא סז ע"א מדפי הרי"ף). וזו לשון השלטי גיבורים (שם):

והא דאמר הכא האי שטרא כיוון דלגובינא קיימא כמאן דגבוי דמי לא היה חסר שום מעשה דמיירי שעשה השדה אפותקי והוי בעל חוב מוחזק בו [...] כדפירש רש"י דלהחזיק אמר שפיר שטר העומד ליגבות כגבוי דמי, ודכוותה דלמאן דפסק המרדכי דשטר העומד ליגבות כגבוי דמי לא פסק כך רק לגבי כתובה [...] אבל ודאי דלגבי נדוניא ושאר שטרות דעלמא פסק כבית הלל דשטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי [...] הלכך לכולי עלמא גבי נדוניא לא אמר שטר העומד ליגבות כגבוי דמי ונפקא מינא לדין אשת מומר התובעת כתובתה ונדונייתה על נכסי בעלה אף על פי שהוא עדיין בחיים באמרה דכיון דמדינא חייב בעלה לגרשה הוי כאילו נתגרשה והארכתי בה בתשובה להוכיח ולא מצי לגבות כתובתה בעוד בעלה בחיים, ודחיתי ראיות שיש להביא בזכותה מהגהות מרדכי בכתובות גבי אישה שילדה לאחר מיתת בעלה מת הולד תוך ל' יום וכו' ומההאי דאישה שנפל בעלה למים שאין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להם סוף דבכולהו אמר דגובה כתובתה לאלתר עיין שם באורך, אמנם יש לה על מה להיסמך בהוראת גאוני מערב שהביא מיימוני בתשובותיו וכתב דכן המנהג להגבות לה כתובתה מיד אף על פי שאין שורת הדין כך. ומנהג מבטל הלכה.

כתב אפוא השלטי גיבורים שלמחלוקת הראשונים בשטר כתובה ונדוניה העומדים להיגבות, אם הם חשובים כגבויים, יש נפקא מינה לנדון בתשובתו באשת מומר התובעת כתובה ונדוניה בחיי בעלה, שלפי שורת הדין אינה גובה את כתובתה, ולפי המנהג כדעת גאוני המערב, גובה כתובתה, ומנהג מבטל הלכה.

לא זכינו לאורה של תשובת השלטי גיבורים (שהזכיר). ודבריו הקצרים צריכים נגרא ובר נגרא ליישבם. נעיר שתי הערות בקצרה:

א. מה עניין מחלוקת הראשונים בהלכות מוחזקות בשטר כתובה ונדוניה אם הוא חשוב כגבוי, לנדון באשת מומר שתובעת לגבות את כתובתה ונדונייתה מחיים.

ב. הוראת גאוני המערב ששלטי גיבורים מדבר בה, הובאה בסמ"ג (עשין צו) ובקיצור בהגהות מיימוניות (הלכות נחלות פרק ז הלכה ג), בהמשך לדברי הרמב"ם (הלכות נחלות שם) והשולחן ערוך חושן משפט (סימן רפד סעיף ד) בבעל שטבע במים שאין להם סוף, שירשיו יורדים לנחלתו. אין בהוראת גאוני המערב התייחסות לכתובה, אדרבא הפוסקים שהביאו את דברי הרמב"ם להלכה כתבו שדעתו כדעת הראב"ד (נחלות שם) שאשת הבעל שטבע אינה גובה את כתובתה (עיין שולחן ערוך אבן העזר סימן יז סעיף לה וסעיף צג סעיף א ובנושאי כלים שם).

יהיה איך שיהיה פירוש השקלא וטריא שבדבריו, המסקנה ברורה: אף שלפי הדין אשת מומר אינה גובה כתובה ונדוניה מחיי המומר, המנהג שגובה, ומנהג מבטל הלכה.

והנה פשוט שכשם שהאישה גובה 'נכסי צאן ברזל', כך הוא הדין וקל וחומר שמוציאה מהבעל 'נכסי מלוג' שלה, ומונעת ממנו את אכילת פירותיהם. כן כתב בפשטות בפסקי דין רבניים (חלק יא עמוד 96), בפסק דין מבית הדין הרבני תל אביב, בהרכב הדיינים הגאוניים: הרב ח' ג' צימבליסט; הרב ע' אזולאי; הרב ש' דיכובסקי, וכך מן הדין.

שוב ראיתי שבכנסת הגדולה (אבן העזר סימן קנד הגהת הטור אות ב) ובבאר היטב (אבן העזר שם ס"ק א) ציינו לתשובת הרד"ך (בית ב אות י) שדן בדברי המהר"ם שבמרדכי שם, וכתב בטעמים:

וכל היכא דכופין להוציא ולתת כתובה כבר בארנו שאפילו התוספות ז"ל מודים שאם לא יכפוהו להוציא כגון דליתיה קמן והאישה תובעת גיטה וכתובתה שביט דין יורדין לנכסיו ומגבין לה כל דינין אחרי' תביעתו, דמשום דהוא עשה שלא כהוגן לא יהא חוטא נשכר ויתעכב זמן פרעון הכתוב שעליו [...] והיינו משום דכל שכופין אותו לגרש גם כי לא יוכל לכופו לגרש כופין אותו לתת מה שהוא חייב לתת לה אחר הגרושין [...] ואף על גב שהבעל לא גירש הא למה זה דומה למי שהגיע זמנו לגבות חובו והחייב הוא אלם ואינו יכול לגבותו הימנו [...] וכן משמע נמי ממה שפירוש רש"י ז"ל בפרק יש מותרות (יבמות פה, א) עלה דההיא דתניא התם אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש לה כתובת פירות וכו' ופירוש רש"י ז"ל: "יש לה פירות – שאף על פי שאכל את הפירות, כיון שלא [לפנינו ברש"י: דשלא] כדין אכלן שהרי לא הוי [לפנינו: היה] לו בת צ"ל: בה, וכך לפנינו ברש"י [נשואין מעולם. "עכ"ל. הרי לך דמשום שאינה ראויה לו יש לה אפילו הפירות שאכל כבר אם כן נראה קצת שכל שאינה ראויה לעמוד עמו דנוטל כל דיניה גם קודם שיגרש [...] ואפילו לפי מה שפירשו התוספות התם בפרק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נערה דדין פירות קאמר ואם כן יש לבעל פירות. וכן רש"י ז"ל בסוף דבריו כתב דלא דמיא לכשרה – שמה שאכל אכל – דמשום שמרגילה קנסוה. וכן בתוספות אמרו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה היינו משום שהיא אינה תובעת ממנו גט ונזדווגו יחד ברשותה וכל אחד מהם משעבד עצמו לחברו ככל בעל עם אשתו מן הסתם. אבל היכא שהיא תובעת גט נראה דמזמן שתובעת והלאה יש לו לתת כתובה ואין לו משלה כלום גם קודם שיגרש אליבא דכולי עלמא הואיל ואינה ראויה לעמוד תחתיו. כן נראה לעניות דעתי, וכל שכן אליבא דרשב"ם ז"ל דסבר דאפילו באשתו שמתה מתוך קטטה שהיה בדעתו לגרשה דאין בעלה יורשה [...] כדאמרינן במסכת גיטין כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות [...]

כתב אפוא הרד"ך שאישה זכאית לגבות את כתובתה ואת שאר זכויותיה הממוניות ובכלל זה להפקיע את זכות הפירות של הבעל שחייב לגרשה, ובלבד שהיא תובעת את הגט, ולפי הדין הבעל חייב לגרשה והוא מסרב. וטעם הדבר, שלא יהיה הבעל החוטא נשכר בעיכוב פירעון הכתובה. והוסיף הרד"ך שלדעת הרשב"ם שסובר שבעל שנתן עיניו לגרשה אינו יורשה ואינו אוכל את פירות נכסיה, הוא הדין וכל שכן שהבעל אינו אוכל פירות.

והנה לכל הטעמים שכתב הרד"ך במקום שהאישה לא תובעת גירושין אין עילה בדין למנוע מהבעל את זכותו לאכול את פירות נכסיה, למעט לדעת הרשב"ם שפסק כדעת רבי שמעון ואליבא דריש לקיש בגמרא (גיטין יז ע"א, יח ע"א) שהבעל שנתן עיניו לגרשה אינו אוכל פירות, בעוד הרי"ף (גיטין ח ע"ב), הרמב"ם (הלכות גירושין פרק א הלכה כד) והרא"ש (גיטין שם סימן ד) פסקו כרבי יוחנן (גיטין יז ע"ב) שהבעל אוכל פירות עד שעת נתינת הגט. ועיין ים של שלמה (גיטין פרק ב סימן ד) שהקשה על הרשב"ם שמביא סייעתא מדברי רבי שמעון אליבא דריש לקיש דאין הלכה כמותו.

ולהרחבת העיון במחלוקת הרשב"ם ושאר ראשונים ובהכרעת הרמ"א ונושאי כלים בעניין, עיין בפסקי הדין שיובאו להלן בקטע הבא.

וכן משמע במרדכי ובר"ן (שם) שגביית כתובה לפני הגירושין הוא חלק מהדין של חיוב וכפית גט. וכן מבואר בחזון איש (אבן העזר סימן סט ס"ק יג) ובשו"ת אגרות משה (חלק א אבן העזר סימן קלז דיבור המתחיל אבל עובדא). ומה שכתב החזון איש שברד"ך שם לא משמע כוותיה, היינו דווקא במה שכתב שם שבמקום שלפי הדין כופים לגרש אין גובים כתובה לפני הגירושין אפשר לכפות את הבעל בגופו, דבזה מפורש ברד"ך להפך, אבל למה שכתב בגדר וטעם הדין יש ברד"ך סייעתא גדולה.

ואולם בשלטי גיבורים כתב טעם אחר להא דגובים מהבעל את הכתובה לפני הגירושין: כיוון דמדינא חייב בעלה לגרשה הווי כאילו נתגרשה. משמע שלעניין דיני ממונות מצב שבו הבעל חייב לגרש את אשתו הוא כמו גירושין בפועל. מכל מקום אין כאן דברים מפורשים העומדים מול דברי הרד"ך והאחרונים, ומשמעות דברי המרדכי והר"ן.

הדרינן לנדון דידן:

האישה עזבה את בית הבעל לאחר שהאישה אותו בהאשמות חמורות. בית הדין קיבל את גרסת האישה וקבע שהבעל אשם בהרס הנישואין. בנסיבות אלו, יש בסיס להניח שלו האישה הייתה תובעת גירושין, הבעל היה מחויב בגט. ואולם, נוכח העובדה שהאישה מעולם לא תבעה גירושין, האפשרות התיאורטית שהבעל היה מחויב בגט, אינה עילה שהבעל יפסיד את זכותו לאכול את פירות נכסי האישה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

3. בעל מורד אינו אוכל פירות

ונראה שמטעם אחר סבר בית הדין האזורי שהבעל אינו אוכל פירות, והוא שהבעל במעשיו גרם לאשתו לעזוב את ביתם וסירב לקבלה בחזרה, ובכגון דא כתב הרשב"א שם, ופסק הרמ"א שם, שהבעל מורד באשתו. ובעל מורד דנו הפוסקים אם אוכל פירות נכסי אשתו.

בפסקי דין רבניים (חלק א המתחיל מעמוד 239 – העיקר הנוגע לענייננו, מעמוד 243 ואילך) פסק דין מבית הדין תל אביב, בהרכב הדיינים הגאונים: הרב א' גולדשמידט; הרב ש' ש' קרליץ; הרב י' בבליק, דנו בארוכה בשאלה האם בעל שמורד באשתו אוכל את פירות נכסיה. וכתבו בשם הבית יעקב (אבן העזר סימן צ סעיף ה) שנדון זה תלוי במחלוקת הרשב"ם ושאר ראשונים שהביאו הפוסקים בשולחן ערוך שם, בבעל שנתן עיניו לגרש את אשתו, אם יורשה. וכתבו החלקת מחוקק (שם ס"ק יז) והבית שמואל (שם ס"ק כג) והגר"א (שם ס"ק יז) ועוד אחרונים שהעיקר להלכה כשאר הראשונים שבעל מורד יורש את אשתו, ולפי הבית יעקב הוא הדין דאוכל פירות נכסיה. וגם לדעת הרשב"ם, כתבו האחרונים שבזמן הזה שנוהג חרם דרבנו גרשום שלא לגרש אישה בעל כורחה, בעל שנתן עיניו לגרש את אשתו אינו מפסיד את זכות הירושה, והוא הדין דאינו מפסיד את זכות אכילת פירות נכסיה. ועיי' שם שביארו את טעם המחלוקת: הרשב"ם סובר שזכויותיו של הבעל מכוח אישות תלויות בקיומו של קשר הנישואין, ומשנתן עיניו לגרש את אשתו ולהתיר את קשר הנישואין, זכויותיו אינן יכולות להתקיים, ושאר הראשונים סוברים שאי אפשר לנתק בין זכויותיו של הבעל לזכויותיה של האישה, וכשם שזכויותיה אינן פוקעות בגלל מרידתו, כך זכויותיו לא יפקעו בגלל מרידתו.

ובפסקי דין רבניים (חלק ב עמוד 97 ואילך) פסק דין מבית הדין הרבני הגדול, בהרכב הדיינים הגאונים: הרב הראשי לישראל י' א' הלוי הרצוג; הרב ע' הדאייא; הרב י' ש' אלישיב, הסכימו עם מסקנות פסק דין זה. אלא שחילקו בין בעל מורד לבעל שעזב את אשתו שהפסיד את הזכות לאכול את פירות נכסי אשתו. נעתיק קטע מדבריהם:

והנה בכתובות דף פ' ע"ב נאמר כי תקנו ליה רבנן פירות לבעל משום רווח ביתא ופירש רש"י שיכניס הפירות לביתו ויהא מזון הבית מצוי ויטיב לה. ורבנו יהונתן הכהן (הובאו דבריו בשיטה מקובצת שם) כתב:

רווח ביתא כלומר שיהיו שניהם מתפרנסין בכבוד יחד מן הפירות שיצאו מהן בכל יום ויום אבל לזבוני לא אקני ליה לפי שבשעה קלילא יוציאו אותן ויצטערו וילכו כל השנה.

וכן כתב המאירי שם:

אף על פי שחכמים תיקנו פירות של נכסי מלוג לבעל לא תקנו לו שיהא יכול למוכרם להעמיד את הלוקח במקומו ליטול את הפירות, והלכך בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום והיא מבטלת המקח שלא תקנו לו הפירות אלא ליטלם הוא ויהא הבית עומד בשפע והוא נקרא רווח ביתא.

ואם כן יש לדון כמו שלא תקנו פירות לבעל באופן שהוא מרחיק את הפירות מן הבית הוא הדין באשר הוא מרחיק את האישה מן הבית, ואין לה כל אפשרות לקבל שום טובת הנאה מפירותיה יש לומר דגם בכהאי גוונא לא תקנו פירות לבעל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם אם – כפי האמור לעיל – מורד על אשתו יש לו פירות, מכל מקום יש לומר דבמה דברים אמורים גם האישה נהנית מהפירות, לא שהבעל יקח את הפירות לעצמו והאישה תהי' מרוחקת מהם.

אמנם במקרה אשר לפנינו נראה שאין מקום כלל לדון להוסיף על חיובו של הבעל מדין 'רווח ביתא' שהרי הכסף שנכנס מן הבית עקב החלפת הדיירים למעשה נשאר ביד האישה. גם הכנסות השוטפות מאותו הבית – האישה מקבלת אותם אלא שהן נכנסים לחשבון המזונות לזכותו של הבעל, כפי מה שקבע בית הדין.

וזה פשוט כי ביד הבעל להוריד מן חשבון מזונות אשר עליו, את פירות נכסי מלוג שהאישה אוכלת, ולא שמענו שהבעל יצטרך להוסיף על דמי מזונותיה במקום שיש פירות נכסי מלוג. והסבר הדברים הוא פשוט, כי ענין רווח ביתא לא נאמר אלא לקבוע את אופן ההשתמשות בנכסי מלוג, היינו שהפירות יוכנסו לבית כי אז טבע הוא בזמן שפירות מצויים בבית ממילא הבית עומד בשפע, ושניהם מתפרנסין בכבוד, לא כן כאשר ימכור את קרקע נכסי מלוג לפירות לכמה שנים שבשעה קלילא יוציאו את הכסף ויצטערו וילכו כל השנה ומשום כך אינו רשאי למכור קרקע נכסי מלוג לפירות, אבל בגוונא שהפירות נכנסים לבית לא מצינו שהגבילו זכותו של הבעל בהם.

מבואר בפסק הדין שבעל שמרד באשתו ועזבה אינו רשאי לאכול את פירות נכסיה, דזכות הבעל בפירות הנכסים היא לצורך רווח ביתא. וכאשר האישה מתפרנסת מפירות הנכסים – הגם שהבעל והאישה אינם מתגוררים יחד – הבעל רשאי לנכות את פירות הנכסים ממזונותיה, דזה עצמו שהאישה מקבלת מזונות הוא רווח ביתא.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק טז סימן מה) כתב שבעל מורד אינו אוכל פירות בכל עניין, וכן אין הוא רשאי לקזז דמי פירות שהאישה נטלה ממזונותיה, וטעמו שסובר שהעיקר להלכה כדעת הרשב"ם, ושכך היא הכרעת הרמ"א בסימן צ' שגם החולקים על הרשב"ם והרמ"א בזכות ירושה, מודים שבעל המורד על אשתו אינו אוכל פירות, דזכות ירושה היא מהתורה וזכות פירות היא מדרבנן, ולא תיקנו לאיש כזה המורד באשתו שיאכל פירות. טעם נוסף, שזכות פירות היא משום רווח ביתא, ובבעל מורד, גם כזה המתגורר עם אשתו תחת קורת גג אחת, ודאי שהפירות שייטול לא ישמשו לרווחת האישה ושאר בני הבית.

ובפסקי דין רבניים (חלק ב עמוד 262 ואילך, העיקר מעמוד 271 ואילך), בפסק דין מבית הדין הרבני הגדול, בהרכב הדיינים הגאונים: הרב הראשי לישראל א' י' הלוי הרצוג; הרב י' ש' אלישיב; הרב ב' זולטי, בדעת המיעוט שסברה בנדון שם שהבעל מרד באשתו, יש משא־ומתן ארוך בדברי הראשונים ובישוב קושיית האחרונים על הרמ"א (בסימן צ שם), ומסקנת הדברים היא שהכרעת הרמ"א בשולחן ערוך שמורד אינו יורש את אשתו, שירושה היא זכות מכוח אישות, ובעל מורד אין לו זכות מכוח אישות. ובתשובתו כתב שבעל מורד יורש את אשתו כדעת הראשונים שסוברים שירושת בעל דאורייתא. ובבעל שגרם לאישה לעזוב את ביתם נראה שלדברי הכול אין הבעל אוכל פירות, דתו ליכא רווח ביתא.

ולהרחבת העיון בעניין, עיין בפסקי דין רבניים (חלק ה עמוד 285 וחלק יא עמוד 94); סיני תשס"א (עמ' עט-צ) ושערי צדק (כרך ט עמ' 198-215).

העולה מכל המקובץ שלפסיקה השוללת מבעל מורד את זכות הפירות יש יסודות נאמנים בפסיקה. ובהתאם אין כל עילה בדין או בתקנות שבית הדין דנן יסטה ממה שנקבע בפסקי הדין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החלוטים של בית הדין האזורי והגדול בעניין חיובו של הבעל בדמי שימוש בחלקה של האישה בדירה.

4. חיובו של הבעל ביותר ממה שתבעה האישה

בדיון שהתקיים ביום ד' בתמוז תשע"ד (02.7.14) ובסיכומיה, תבעה האישה ליישם את פסקי הדין שנתנו בעבר ככתבם וכלשונם, ולחייב את הבעל לשלם לה דמי שימוש דמי מדור והוצאות מדור עד מכירת הדירה.

דעת בית הדין היא שאין בפסקי הדין ובהחלטות קביעה חד משמעית שהאישה אינה זכאית לדמי מדור והוצאות לאחר מכירת הדירה, כשם שאין בפסק הדין קביעה חד משמעית המחייבת את הבעל בדמי שימוש לאחר שעזב את הדירה, עד מכירת הדירה בפועל.

ויש לדון האם לנוכח תביעתה המוגבלת של האישה, יש מניעה שבית הדין יחייב את הבעל בדמי מדור והוצאות מדור לאחר מכירת הדירה. והנה מעיון בסיכומי האישה עולה שהאישה הייתה מודעת לזכאותה לקבל דמי מדור והוצאות מדור עד הגירושין בפועל, והגבילה את תביעתה מפני שלפי הבנתה נתנו פסקי חלוטים בעניין. בנסיבות אלו, שהאישה הגבילה את תביעתה בטעות, אין כל מניעה שבית הדין ידון בחיוב הבעל בזכויותיה של האישה עד הגירושין בפועל. מוצא הדברים בגמרא בכבא בתרא (ד ע"ב) ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן יז סעיף יב) ובנושאי כלים שם. לקוצר היריעה נביא רק את עיקרי הדברים.

פסק הרמ"א (חושן משפט שם):

בעל דין שתבע חברו בעד דבר מועט, והדיין רואה שיתחייב לו על פי הדין יותר ממה שתבע, אין לו לדיין לפסוק יותר ממה שתבע; ואם פסק לו יותר, הוי טעות בדין, וחוזר.

והאחרונים שם שקלו וטרו בדבריו, וכמובא בתמצית באורים (חושן משפט שם ס"ק כח):

אפילו מה שתבע בדבר מועט הוא לחסרון ידיעתו כי לא ידע כי הדין כן, מכל מקום אין לדיין לפסוק יותר – כן כתבו הסמ"ע (ס"ק כו) והב"ח (סי"ב). אבל הש"ך (ס"ק טו) השיג על זה, וכן הסכמתי בתומים (ס"ק ט) דזהו הוי מחילה בטעות, רק איירי בסתם דלא נודע אי הוא מחמת חסרון ידיעה בדין או שהוא במחילה, או ויתר בשביל חשבון ומלוה ישנה – בזו אמרינן דהוי ספק והמוציא מחברו עליו הראיה. ועיין בתומים שהסכמתי עמו רק כתבתי דיש לחלק בין תלמיד חכם לעם הארץ, דבעם הארץ – בחזקת אינו יודע דמאין ידע הדין, ובתלמיד חכם – בחזקת שהוא יודע ומחיל.

ובטעם הסמ"ע נראה על פי מה שכתב בסוף דבריו (שם):

אבל אם הדיינים רואים שהתובע תבעו בהפחות משום דטעה בדינא ואי ידע הדין היה תובעו יותר – אין ראייה משם דאם פסק הדיין יותר שהדין חוזר [...] ולפי מה שכתבתי יש ללמוד מכאן גם לדעת מור"ם דמותר או חיוב לדיין לומר כן להנתבע "זיל תן לו במה שתבעו לך ואי לא מנדינן לך עד שתתן לו כל מה שאתה מחויב ליתן לו מן הדין" וכן יעשה הדיין – שיקנסו אם לא ישמע [...] ומשום קנס אי נמי גם מצד הדין, דכיון דאינו רוצה ליתן הפחות, הווי ליה כאילו לא תבעו בפחות אלא באו לפני דיינים ופוסקים לו כדיניה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר בסמ"ע דהא דאין פוסקים לתובע יותר ממה שתבע, אין זה משום שהתובע מחל על זכותו, אלא זה דין בהנהגת בית הדין שלא פוסקים לאדם יותר מכפי שתבע. ולכן הדיין רשאי להתרות בנתבע דאם לא ישלם לתובע כתביעתו, יחייבו כדינו. יתר על כן, אם הנתבע מסרב לשלם, בית הדין רשאי לדון מעצמו ולחייב יותר מהתביעה.

ובנדון דידן, שהאישה מודעת למה שמגיע לה לפי דין, וטועה בפירוש פסק הדין, פשוט שגם לדעת הסמ"ע בית הדין רשאי לדון ולחייב את הבעל לפי שורת הדין.

כל זאת ועוד, שהסכמת האישה שבית הדין יפסוק בהתאם להבנתה את פסקי הדין הקודמים, נתנה בכפוף לכך שבית הדין ינהג כך גם כלפי הבעל ויחייבו לשלם דמי שימוש עד מכירת הדירה בפועל, והואיל ולדעת בית הדין יש לקצר את תקופת החיוב בדמי שימוש, לא יתכן לאחוז את החבל משני ראשיו, ומחד לקצר את תקופת החיוב של הבעל, בניגוד להבנה הפשוטה – והשגויה – של פסק הדין, מאידך שלא להאריך את תקופת החיוב בדמי מדור והוצאות מדור, כהבנה הפשוטה של פסק הדין.

מסקנת הדברים היא שיש לחייב את הבעל בדמי מדור ובהוצאות מדור עד הגירושיין בפועל. בעבור דמי מדור ישלם הבעל עשרים אחוז משווי השימוש בדירת הצדדים – מאה ושישים דולר לחודש, ובעבור הוצאות מדור ישלם הבעל סך של ארבע מאות ושלושים ש"ח לחודש. על אף שבמשך השנים התייקרה המחיה, ובפרט הוצאות הדיור, סבור בית הדין שלסיום כלל המחלוקות בין הצדדים נכון וצודק יהיה שלא להוסיף על החיוב, בפרט שאין לנו ידיעה ברורה שבמשך כל התקופה האישה אכן נזקקה להוצאות מדור, נציין כדוגמא את דברי הצדדים בדיון ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) שבחלק מהתקופה האישה הייתה מאושפזת וצרכיה סופקו על ידי המוסד שבו אושפזה.

5. ויתור האישה על זכויותיה מכוח אישות

בדיון שהתקיים ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) ובסיכומיו, טען הבעל שבשני מועדים שונים האישה הסכימה להסתפק בקבלת חצי הדירה והכתובה, במעמד סידור הגט אמרה האישה שהיא מצפה לקבל חצי דירה וכתובה, ובדיון שהתקיים ביום כ"ג באדר תשע"ד (23.2.14) אמרה האישה כי היא מוותרת על כל מה שמעבר לחצי הדירה והכתובה.

הדברים המיוחסים לאישה אינם מופיעים בפרוטוקול הדיון בבית הדין דגיטין, הבעל טוען שבידיו הקלטה שלא צורפה לתיק. בפרוטוקול הדיון שהתקיים ביום כ"ג באדר תשע"ד (23.2.14) האישה אמרה את המיוחס לה, ובא כוח האישה היסה אותה מיד ואמר כי היא אינה מוותרת על כלום.

בא כוח האישה השיב לטענת הבעל שהאישה היא כמו ילדה קטנה שאינה מבינה דבר ואינה יכולה למחול על זכויותיה. גם אם נאמר שבידה למחול, הן בא כוח היסה אותה וביטל את דבריה בתוך כדי דיבור.

תשובת בא כוח האישה אינה מקובלת ואף מבזה אותו ואת מרשתו, האישה בוודאי יודעת מה המשמעות של ויתור על חלק מתביעותיה, ומחילתה מחילה. השיעור שחז"ל קבעו של חזרה בתוך כדי הוא כדי שהאדם עצמו יחזור בו, ולא בא כוחו.

והנה אם הבעל היה מאמץ את הצעת האישה כפי שהיא, שהאישה תקבל את מחצית הדירה ואת כתובתה, היה מקום לדון בטענתו, אלא שהבעל תובע במקביל שבית הדין יחייב את האישה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשלם מחצית ממה שלוה מאביו ומחצית מתשלומי המשכנתא, וזה בוודאי לא נכלל בהצעת האישה, ובכל כגון דא פשוט שאין מחילה למחצה.

ב. כתובת האישה

הצדדים מקדישים חלק גדול מסיכומיהם לשאלה אם הייתה עילה בדין לחייב את האישה בגירושין. הצדדים מפליגים אל מחוזות העבר, וטוענים זה בכה וזה בכה. הבעל אף פער את פיו כנגד הדיינים בבית הדין האזורי והגדול שהטילו עליו את האחריות למצבה של האישה ולכישלון הנישואין. למרבה הצער הבעל עוד לא הפנים שחרפות וגידופים כנגד בתי הדין לא יקדמו את מטרותיו, אלא יתנו חיזוק נוסף לטענות נגדו.

פסקי הדין שניתנו בעניין הגירושין חלוטים, ומבוססים על חוות דעת של אנשי מקצוע שטיפלו באישה במשך השנים. הבעל מלא טענות כרימון על טיבו של ההליך שהתקיים בבית הדין האזורי. ואולם עיון בחומר הרב שבתיק מלמד שבית הדין קיים כמה וכמה דיונים והתרשם באופן בלתי אמצעי מהצדדים. למרבה המבוכה, הבעל בתשובה לסיכומי האישה (סעיף 117; 122; 127; 128) מודה בטענות החמורות נגדו, שנהג להעניש את האישה משל הייתה בתו הקטנה, להשפיל אותה ולמנוע ממנה צרכים חיוניים, אלא שהוא מתרץ את התנהגותו ב'ק"ן טעמים' הלכתיים ואחרים.

לטענה החדשה לכאורה של הבעל, שנוכח סירובה של האישה לקבל את הגט בטל חיוב הכתובה, אין כל בסיס הלכתי. זאת מלבד מה שיתברר להלן בהרחבה, שזמן קצר לאחר שענייני הרכוש הוכרעו בבית הדין הגדול, שני הצדדים זנחו את ענין הגירושין.

ג. החוב לאבי הבעל

בהתאם להחלטות בית הדין הגדול מיום ד' בניסן תשס"ו (2.4.06) ומיום ב' במרחשוון תשע"ה (26.10.14), על בית הדין להכריע בשאלת החובות הרובצים על הדירה.

הצדדים חלוקים בשאלה על מי מוטלת החובה לשלם את החובות שנטלו לצורך רכישת הדירה. הדיון הוא על החוב לאבי הבעל וחוב המשכנתא שטרם נפרעו בזמן הפירוד.

באשר לחוב לאבי הבעל: בפסק הדין מיום ו' באב תשס"ג (4.8.03) בית הדין קבע שחלקם של הצדדים בדירה הוא לפי ההשקעה ולא לפי הרישום. בית הדין אימץ את רשימת החובות שהבעל הגיש לתיק, וקבע שהשקעת הבעל בדירה כוללת את חלקו בדירה הקודמת, ואת כל ההלוואות שנטלו לצורך רכישתה ומחצית המשכנתה. השקעת האישה כוללת את חלקה בדירה הקודמת, ומחצית המשכנתה.

הקביעות העובדתיות של בית הדין בעניין המקורות הכספיים שמהם נרכשה הדירה המשותפת הן על בסיס הסכמת הצדדים בדיון שהתקיים ביום י"ב בסיוון תשס"ג (12.6.03) (ראה: דברי הבעל ובא כוח האישה עמוד 3 שורות 5-6; 16-17; 23; 29; 50-56). הצדדים הסכימו גם שכל החובות שולמו על ידי הבעל בלבד, ושברוך המשבר ביניהם נפרעו כל החובות מלבד החוב לאבי הבעל, שנפרע בחלקו, וחוב המשכנתה.

בפסק הדין הסופי מיום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) חזר בו בית הדין ופסק שהדירה תחולק לפי הרישום, ברוח דבריו של הגר"ש דיכובסקי שליט"א בפסק הדין מיום כ"ח באייר תשס"ד (19.5.04). הבעל ערער על פסק הדין, וביום כ"ג בשבט תשס"ו (21.2.06) דחה בית הדין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הגדול והותיר את פסק הדין על כנו. עיון בפסקי הדין מלמד שבשום שלב בית הדין האזורי לא חזר בו מהקביעות העובדתיות בדבר מקורות המימון של דירת הצדדים. גם הגר"ש דיכובסקי בדברי הכיבושין שבפסק הדין מיום כ"ח באייר תשס"ד (19.5.04), לא סתר את הקביעות העובדתיות בעניין זה, והן מחייבות את הצדדים.

בסיכומיהם הצדדים טענו בהרחבה בעניין החוב לאבי הבעל. האישה טענה לפתע שהבעל כלל לא לווה מאביו וכספים אלו הם כספים שחסך, לחלופין כספים שקיבל במתנה מאביו ולחלופין כספים שאמנם לווה מאביו אך החזיר לו. טענה נוספת שנטענה בדיון הנ"ל הייתה שבעל החוב אבי הבעל יתבע את האישה.

טענות אלו אינן ראויות בלשון המעטה. האישה חוזרת בה מהודאה מפורשת של בא כוח, שאומצה על ידי בית הדין בפסק דין תקף וחלוט. הטענה שאבי הבעל יתבע את האישה אינה מקובלת מן הטעם שהאישה הודתה שהבעל לווה מאביו לצורך רכישת הדירה, וחלק הארי מהחוב לא נפרע, ויש להשיבו מתמורת הדירה.

הצדדים מקדישים חלק ניכר מסיכומיהם לטענת האישה שהבעל מחל לאישה על חלקה בחוב לאביו. האישה מבססת את טענתה על טיוטה להסכם גירושין מערב ראש חודש אדר א' תשס"ה, שבה יש ויתור של הבעל על החובות.

יש לתמוה על האישה שמנסה להיבנות על הסכם לא חתום, שמותנה בכך שתקבל את גיטה למחרת אישורו (סעיף י להסכם). יתרה מכך, האישה לא קבלה את ההסכם כפי שהוא ובא כוח הוסיף התניות בכתב ידו, אם כן כיצד תטען האישה שההסכם מחייב את הבעל.

מסקנת הדברים היא שהאישה חייבת לשלם מחלקה מחצית מהחוב שהבעל היה חייב לאביו במועד הפירוד.

ד. תשלומי המשכנתא

בפסק הדין שניתן ביום כ"ב בסיוון תשס"ה (29.6.05) קבע בית הדין האזורי שמתמורת מכירת הדירה תשולם המשכנתא, והיתרה תחולק בין הצדדים. הצדדים חלוקים בפרשנות פסק הדין. הבעל טוען שיש להשיב לו מחלקה של האישה את כל התשלומים ששילם לבנק עבור חלקה במשכנתא ממועד הפירוד. האישה טוענת שלא הוכח כלל שהבעל שילם את המשכנתא מיום הפירוד ואילך, ואם שילם כמה שילם בכל חודש, ועוד טענות מעין אלו. מכל מקום טוענת האישה, שהפרשנות של פסק הדין היא שחוב המשכנתא במועד שבו ניתן פסק הדין, ישולם מתמורת הדירה, כלומר על ידי שני הצדדים בשווה.

למעשה, אין דרך לפרש את פסק הדין באופן אחר. בית הדין כתב בפסק הדין כי "ממכירת הדירה יחזירו הצדדים את המשכנתא, ולאחר קיזוז המשכנתא תקבל [האישה] מחצית וכן תקבל [...] המשמעות הפשוטה היא שמתמורת מכירת הדירה יחזירו הצדדים לבנק את יתרת חוב המשכנתא נכון ליום מכירת הדירה. אלא שלאור העובדה שבית הדין חייב את הבעל לשלם לאישה עבור השימוש בחלקה בדירה, המדור והוצאות המדור – מה הטעם שבנוסף ישלם הבעל את חלקה של האישה במשכנתא בתקופת הפירוד?

טענות האישה שהבעל הוא בבחינת 'פורע חובו של חברו', לחלופין שמחל לאישה על התשלומים הללו ולחלופין שהאישה רק רשומה כלוה אך אינה לווה באמת – אינן מקובלות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נתייחס תחילה לטענה האחרונה: הן האישה טענה לאורך כל הדרך שהרישום של הדירה מחייב, וכעת טוענת היא שהרישום של חוב המשכנתה על שם שני הצדדים אינו מחייב.

הטענה שהבעל מחל לאישה או שפרע את החוב עבורה, גם היא אינה מקובלת שכן בנסיבות שבהן הבעל מנהל את ענייני הכלכלה, ולאישה אין כושר השתכרות – בין אם בטובתה ובין אם לאו, הבעל מוכרח לשלם את חוב המשכנתה כדי שהבנק לא ימכור את הדירה בתנאים גרועים ויממש את המשכון.

אפשר שבית הדין סבר שאין זה נכון וצודק לחייב את האישה להשיב לבעל את מה ששילם עבור חלקה במשכנתה בזמן שהבעל עושה שימוש בלעדי בחלקה בדירה. אף שבית הדין פסק לאישה דמי מדור לפי בקשתה מחודש יוני 2004, הן האישה תבעה דמי מדור מהדיון הראשון ובחודש אוגוסט 2003 תבעה לחייב את הבעל בדמי שימוש, אלא שמיום שחויב הבעל בסכום משמעותי נוסף על ידי בית הדין הגדול, הסתפקה בכך האישה גם עבור מדורה, ובכך למעשה חזרה בה מבקשות חוזרות ונשנות בעל פה ובכתב שבית הדין יפסוק לה דמי מדור. עם זאת, לא מסתבר כלל שהסכמת האישה כוללת גם חיוב למפרע בחלקה בתשלומי המשכנתה בו בזמן שהבעל עושה בדירה שימוש בלעדי.

המסקנה היא אפוא שעל אף פסיקת בית הדין האזורי, נכון וצודק לחייב את האישה לשלם לבעל מחצית מתשלומי המשכנתה החודשיים ששילם החל מחודש יוני 2004 עד סילוקה בחודש נובמבר 2007. הבעל לא המציא לבית הדין לוח תשלומים של כל התקופה. אישור התשלום האחרון הוא עבור חודש מאי 2006 – על סך של שלוש מאות ותשעה ש"ח. לפיכך יש לחייב את האישה עבור התשלומים ששולמו עד חודש אפריל 2006 בכפוף להצגת אסמכתאות לגובה התשלום החודשי, ומחודש מאי 2006 עד חודש נובמבר 2007 כולל, יש לחייב את האישה בסכום של 309 ש"ח לחודש שהוא הסכום הגבוה ביותר הידוע, שמן הסתם לא פחת עד הסילוק הסופי של המשכנתה.

ה. חוב בהוצאה לפועל

יש פרק נוסף בכתבי הטענות (סעיף 80 בתשובת הבעל לסיכומי האישה וסעיף 59 בתשובת האישה לתשובתו) שעוסק בחוב מזונות ילדים ישן שטרם נגבה על ידי הוצאה לפועל. האישה תובעת לקזז חוב זה מחלקו של הבעל בתמורת הדירה, הבעל טוען שאין חוב והתיק סגור, אך טען שעקב הזמן הרב שחלף לא ניתן להמציא אישור על כך.

הבעל מוחזק בחלקו בתמורת הדירה, וטענת האישה נשמעת חלושה, לאור העובדה שלא הוצגה כל אסמכתה לכך שישנו חוב, ושכמשך שנים לא טרחה לממש את החוב לכאורה מכספי תמורת הדירה שהמתינו במשך שנים רבות אצל כונסי הנכסים או למצער להטיל עיקול על נכס של הבעל או על חשבון בנק באמצעות ההוצאה לפועל.

לאור האמור מוחלט לדחות את תביעת האישה.

ו. חוב לכונס הנכסים עו"ד פאלוך

בדו"ח כונסי הנכסים (סעיף 17) ובדיון שהתקיים ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) טען עו"ד פאלוך שהוא זכאי להחזר הוצאות (טו"ר זילבר קיבל החזר עבור הוצאותיו על פי החלטת בית הדין האזורי מיום כ"ה תשרי תש"ע – 13.10.09). ביום כ"ב באייר תשע"ז (18.5.17) שב עו"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פאלוך על בקשתו. הבעל השיב כי הוא מתנגד לבקשה ושב על דרישה מהעבר שבית הדין יורה לכונסי הנכסים להגיש דו"ח מפורט.

יש כאן דבר מה משונה: טו"ר זילבר קיבל את הוצאותיו כבר שנת תש"ע. ועו"ד פאלוך המתין ארבע שנים עד שדרש את ההוצאות שהוצאו באותה תקופה. לאחר הדיון שהתקיים בשנת תשע"ד, ובמשך כמה שנים פנה עו"ד פאלוך לבית הדין אך לא שב על בקשתו זו. רק לאחרונה, לאחר שהוגשו סיכומים ונכתבה טיוטה ראשונה של פסק דין זה, נזכר עו"ד פאלוך בעניין והגיש בקשה.

עו"ד פאלוך לא הביא כל אסמכתה להוצאותיו. החתום מטה עיין מיוזמתו בדו"ח שהוגש לפני למעלה משלוש שנים, על כל 183 עמודיו, ולא מצא אסמכתה להוצאות אלו מלבד פנייה של עו"ד פאלוך לעיריית בני ברק בבקשה להפחית את חוב הארנונה, ותשובה של עיריית בני ברק שנענתה לבקשה. יודגש שכמה מן ההוצאות המבוקשות הן תשלומים לרשויות שבנקל אפשר למצוא להם תיעוד.

הואיל וכך, אין לנו אלא דברי הכונסים התובעים את הוצאותיהם.

נוכח הכחשת הבעל ובהיעדר ראייה תומכת לא ניתן לחייב את הצדדים בתשלום נוסף לעו"ד פאלוך.

לאור האמור מוחלט שלא לעכב את עוד את חלוקת יתרת תמורת הדירה בגין דרישתו של עו"ד פאלוך להחזר הוצאות.

ז. העיכוב בהליכים המשפטיים

ענייני הרכוש והגירושין התעכבו הרבה מעבר למידה. בדיון שהתקיים ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) דרש בית הדין הסבר, מדוע לא דרשו הצדדים את חלוקת הכסף במשך שבע שנים. משני הצדדים התקבלה תשובה זהה והיא כי הבינו מפסק דין בית הדין הגדול שכל עוד לא יסודר גט, לא יחולק הכסף. למעשה אין כלל פסק כזה. בית הדין האזורי – ורק הוא – קישר בין סידור הגט לעניין הרכוש, קישור זה – הפוך, שלאחר מכירת הדירה יסודר הגט. הדירה נמכרה שבע שנים קודם לכן, ומאז לא הוגשה בקשה לסידור גט. בית הדין בדיון הנ"ל עבר לשאלה הבאה, מדוע לא דרשו הצדדים, לשיטתם, את סידור הגט כדי לקבל את כספם. הבעל השיב שרצה בכל מאודו לתת את הגט, אלא שהאישה לא רצתה או לא הייתה מסוגלת לכך בגלל אשפוזים תכופים. האישה טענה שהבעל סירב לתת את הגט, אלא שמהר מאוד נאלצה להודות שהבעל רצה לתת את הגט, אלא שטענה שהיא לא התנגדה לכך. הדבר אינו נכון: בתשובת האישה מיום י' באדר תשס"ו (10.3.06) התנגדה האישה לסידור הגט עד לאחר מכירת הדירה. מכל מקום לא ברור מדוע מיום מכירת הדירה בחודש אוקטובר 2007 ואילך לא התגרשו הצדדים. בסיכומיו טען הבעל שפנה שוב ושוב לאישה ולמשפחתה ולא נענה. פנייה לבית הדין לא נשקלה, עקב כך שהבעל חש שראש ההרכב דאז עוין לו. יש לדחות טענותיו של הבעל כנגד דיין בכיר, שכל עוד התאימו פסקי דינו לציפיותיו של הבעל, נישא שמו ברמה בפיו של הבעל. האמת באשר לנסיבות העיכוב נאמרה על ידי הבעל בדיון שהתקיים ביום ד' בתמוז תשע"ד (2.7.14) – לאחר שהדירה נמכרה והכסף היה בבנק, כבר לא היה 'דחוף' לבעל לגרש את האישה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כך או כך, את התביעה בגין עיכוב הגירושין הגיש הבעל בבית המשפט, ותביעתו נדחתה בפסק דין חריף, שאף שקיבל כבסיס את הדעות בפסיקה האזרחית הגורסות שיש לחייב בנזיקי עיגון, לא פסק לחייב את האישה בגין עיגונו של הבעל, וקיבל את גרסת האישה שעד דחיית הערעור בבית הדין הגדול היה לה הזכות לצפות לשלום בית, ולאחר הגירושין הייתה לאישה הזכות לעכב את הגירושין כדי לעמוד על זכויותיה הכלכליות, לנוכח חוסר האיזון בינה לבין הבעל, והתנהלותו הקשה והפוגענית כנגד האישה.

מסקנות אלו מחייבות את הבעל וחוסמות את דרכו לבית הדין בתביעה זו, כנפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן כו סעיף א) ובנושאי כלים שם.

ח. הליכי הכינוס

הכונסים הגישו דו"ח כמצוות בית הדין. הבעל טען בדיון הנ"ל שנפלו פגמים רבים בהליך הכינוס והוא מבקש לבטלו כשבע שנים לאחר שהדירה נמכרה. בשל כך סירב הבעל לחלק באופן מיידי את הסכום שאין לגביו מחלוקת, משום שטען שבכוונתו להגיש בבית המשפט תביעה לביטול ההליך כולו.

נציין שהליכי הכינוס נתמכו בהחלטות חלוטות של בית הדין האזורי, ואף שכר טרחה הגבוה יחסית של כונסי הנכסים נקבע על ידי בית הדין האזורי בהחלטה חלוטה. בא כוח הבעל טען בדיון שהתקיים ביום כ"ג באדר א' תשע"ד (23.2.14) (ראה בפרוטוקול – שורה 52 ואילך) שאף שהליכי הכינוס נעשו על פי החלטות בית הדין, שכולן חלוטות, ניתן לטעון לביטול הליכי הכינוס גם לאחר שנים, וביקש לשם כך שבית הדין ימתין ויעכב את חלוקת התמורה. בית הדין נעתר לכך, והבעל הגיש תביעה בבית המשפט (תל אביב 14-07-55507), שנדחתה לבסוף.

בכל כגון דא נפסק בשולחן ערוך (שם) שאין בית הדין נזקקים לו.

ט. הוצאות משפט

האישה תובעת שבית הדין יחייב את הבעל בהוצאות בגין ההליכים המתמשכים. לאור האמור לעיל, היה צורך לערוך בירור מקיף של כלל טענות הצדדים לאור פסקי הדין וההחלטות שנתנו, שבחלקם לא היו ברורים ונהירים, גם לא לבית הדין, ובכמה מקומות בית הדין נדרש להשלים לתקן ולהבהיר עניינים שונים.

לאור כל האמור אין מקום לפסיקת הוצאות. ואולם, אם מכאן ואילך מי מהצדדים לא ישתף פעולה באופן מלא עם מסקנותיו של פסק דין זה, יושתו על צד זה הוצאות משפט כבדות לטובת הצד השני ואוצר המדינה, ללא כל התראה נוספת.

הכרעה

לאור כל האמור בית הדין פוסק שיתרת תמורת הדירה תחולק באופן הבא:

1. מחלקו של הבעל ביתרת תמורת הדירה, תקבל האישה:

א. את מלא כתובת האישה בסך של 13,000 דולר, לפי ערך הדולר בשקלים במועד התשלום.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. עשרים אחוזים משווי השימוש בדירה (מאה ושישים דולר) עבור מדור האישה, וסך של שלוש מאות וארבעים ש"ח לכל חודש עבור הוצאות מדור האישה, מחודש יוני 2004 עד המועד שהצדדים התגרשו.

ג. שלושים אחוזים משווי השימוש בדירה (מאתיים וארבעים דולר לכל חודש), עבור השימוש שהבעל עשה בחלקה של האישה, החל בחודש יוני 2004 וכלה בחודש פברואר 2006 (וחודש זה בכלל).

2. מחלקה של האישה ביתרת תמורת הדירה, יקבל הבעל:

א. סך של 23,750 דולר לפי ערך הדולר בשקלים במועד התשלום, עבור מחצית מיתרת החוב לאבי הבעל במועד הפירוד.

ב. מחצית מתשלומי המשכנתא ששולמו על ידי הבעל מחודש יוני 2004 עד חודש אוקטובר 2007 כולל. להוכחת גובה התשלומים, יציג הבעל הוכחה על גובה הסכום ששולם מדי חודש, החל מחודש יוני 2004 עד לחודש אפריל 2006. מחודש מאי 2006 עד חודש אוקטובר 2007, תשלם האישה סך של מאה חמישים וחמישה ש"ח עבור כל חודש.

שאר התביעות נדחות.

עם ביצוע התשלומים בעין או בדרך של קיזוז, וחלוקת היתרה, יסתיימו כל ההליכים בין הצדדים, ויסגרו כל התיקים.

אין צו להוצאות.

הרב עידו שחר

מצטרפים למסקנת פסק הדין.

הרב אייל יוסף

הרב שלמה שטסמן – אב"ד

נפסק כאמור.

ניתן ביום י"ז בתמוז התשע"ז (11.7.2017).

הרב עידו שחר

הרב אייל יוסף

הרב שלמה שטסמן – אב"ד